

J. J.

Laureatki nagrody Nobla w dziedzinie przyrodoznawstwa

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 13/3, 717

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

LAUREATKI NAGRODY NOBLA W DZIEDZINIE PRZYRODOZNAWSTWA

W dwóch kolejnych numerach zachodnioniemieckiego miesięcznika „Du Selbst” (nr 11 i 12) pod koniec 1967 r. ukazały się artykuły Hansa Hartmanna poświęcone kobietom — laureatkom nagrody Nobla. Artykuł w numerze listopadowym autor poświęcił pierwszej laureatce — Polce, Marii Skłodowskiej-Curie z okazji setnej rocznicy jej urodzin: grudniowy numer przyniósł natomiast krótkie omówienie działalności dalszych czterech laureatek Nobla w zakresie nauk przyrodniczych.

Jak wiadomo, nasza sławna rodaczka otrzymała dwukrotnie nagrodę Nobla, po raz pierwszy (wspólnie z mężem Piotrem Curie) w 1903 r. w zakresie fizyki, za odkrycie 2 pierwiastków radioaktywnych polonu i radu; po raz drugi, już sama, w 1911 r. w zakresie chemii, za badania nad radem.

Omawiając zasługi M. Skłodowskiej-Curie, pierwszej kobiety nagrodzonej tą najwyższą nagrodą naukową, autor podkreśla, że począwszy od 1901 r. coraz trudniej było ogółowi zrozumieć nagradzane odkrycia; o ile pierwsze nagrody przypadały za odkrycia — nazwijmy — podstawowe, sięgające swymi korzeniami ostatnich lat XIX w. (Röntgen, Marconi, Behring, Koch), i były stosunkowo łatwe do przedstawienia, do opisanja, o tyle dalsze dotyczyły odkryć coraz bardziej skomplikowanych, często z pogranicza różnych nauk, dyscyplin i nawet specjalności — toteż stawały się coraz bardziej „abstrakcyjne” dla szerokiego ogółu, odleglejsze i bardziej mgliste. Kobiety — laureatki Nobla, działające na coraz trudniejszym etapie postępów nauki, są więc może mniej popularne, tym wyższe za to ich miejsce na Panteonie naukowym.

W numerze grudniowym autor szkicuje sylwetki i prace naukowe czterech dalszych laureatek nagrody Nobla. Dwie otrzymały nagrodę wspólnie z mężem. Jedną z nich była Irena Joliot-Curie, córka Marii, która wspólnie z Fryderykiem Joliot otrzymała tę najwyższą nagrodę w 1935 r. w zakresie fizyki za „wspólnie przeprowadzone syntezы nowych pierwiastków radioaktywnych”. Druga z uczonych to Gerty Cori, która nagrodę Nobla otrzymała wspólnie z mężem Carlem w 1947 r. w zakresie medycyny za odkrycie przebiegu katalitycznej przemiany glikogenów.

Pozostałe dwie uczone odznaczone nagrodą Nobla to Maria Goeppert-Mayer oraz Dorothy Crowfoot-Hodakin. Pierwsza z nich została nagrodzona w 1963 r. wspólnie z prof. H. D. Jensenem w zakresie fizyki „za odkrycie łupinowej struktury jądra atomowego”, druga — w 1964 r. w zakresie chemii za „określenie przy pomocy promieni Röntgena struktury biologicznie ważnych substancji”.

Każdy z pięciu portretów nakreślony został przez Hartmanna na tle epoki, środowiska, zarówno rodzinnego, jak i naukowego, w sposób swobodny i przyjemny w lekturze; autor nie pominął zarysu problemu, który każda z wielkich kobiet badała, poświęcając na ołtarzu nauki wiele lat życia osobistego.

J. J.

AMFIBIJNE POJAZDY KANADY

W nrze 1/1968 „Canadian Geographical Journal” znajduje się artykuł *The Alligator* — *unique Canadian boat*, którego autorką jest Brenda B. Lee-Whiting. Dała tu ona opis zaprojektowanego w 1889 r. przez Johna C. Westa (1844—1918) małego statku bocznokołowego specyficznego typu, przeznaczonego do żeglugi na rzekach kanadyjskich. Stateczek stanowił właściwie amfibię, był bowiem tak zaprojektowany, że z łatwością można go było przeciągać lądem; stąd nazwa tego typu statku: „Alligator”. Koła napędowe później zastąpiono śrubą.

W artykule znajduje się m.in. rysunek statku J. C. Westa oraz trzy fotografie przedstawiające kilka takich statków (z lat 1903, 1906 i 1908).

Z. Br.